

8. Weisgerber L. Die vier Stufen in der Erforschung der Sprachen / L. Weisgerber. – Düsseldorf, 1963.
9. Weisgerber L. Die sprachliche Zukunft Europas / L. Weisgerber. – Lüneburg, 1953.
10. Weisgerber L. Grundzüge der inhaltbezogenen Grammatik / L. Weisgerber – Düsseldorf, 1962.
11. Weisgerber L. Die Muttersprache im Aufbau unserer Kultur, 2. Aufl / L. Weisgerber. – Düsseldorf, 1957.

Статтю подано до редколегії
12.03.2012 р.

УДК 811.133.1'373:82-32»16»

О. В. Кромбет – кандидат філологічних наук, старший викладач кафедри романської філології Київського національного лінгвістичного університету

Орфографічні традиції французького письма доби Відродження: етимологічний і фонологічний принципи

*Роботу виконано на кафедрі романської філології
КНЛУ*

У статті окреслено особливості орфографічних традицій письма французької мови доби Відродження та показано, як ці лінгвістичні принципи реалізуються в наукових трактатах відомих граматистів століття. Представлено їхні орфографічні нововведення згідно з вищеназваними принципами.

Ключові слова: орфографія, етимологічний принцип, фонологічний принцип, граматики.

Кромбет О. В. Орфографические традиции французского письма эпохи Возрождения: этимологический и фонологический принципы. В статье очерчены особенности орфографических традиций письма французского языка эпохи Возрождения и показано, как эти лингвистические принципы реализуются в научных трактатах известных грамматистов столетия. Представлены их орфографические нововведения в соответствии с указанными выше принципами.

Ключевые слова: орфография, этимологический принцип, фонологический принцип, грамматика.

Krombet O. V. Orthographic Traditions of French Writing in the 16th Century: Etymological and Phonological Approaches. The article focuses on revealing the orthographic traditions of French writing during the Renaissance period and on highlighting the specificity of realization of these linguistic approaches in the scientific treatises of known grammarians. Their orthographic innovations are represented in accordance with approaches mentioned above.

Key words: orthography, etymologic principle, phonological principle, grammar.

Постановка наукової проблеми та її значення. На сучасному етапі розвитку французької мови питання орфографії і графіки посідають чільне місце в наукових розвідках видатних лінгвістів епохи. Слід згадати таких французьких діячів, як Ш. Больйо, П. Бюрне, Н. Каташ, Ж. М. Клінкенберга, Р. Тімоньє, А. Уольтер, а також російських і вітчизняних учених Т. О. Амірову, В. Г. Гака, Г. Г. Крючкова, Т. М. Ніколаєва, Л. В. Сидельникову, які зробили особистий внесок у розвиток проблем графіки та орфографії.

Отже, **актуальність** запропонованого наукового дослідження зумовлена постійним інтересом сучасного романського мовознавства до дослідження витоків французької орфографії та графіки, до пошуку їхніх лінгвістичних норм і до становлення останніх (орфографії та графіки) як системи мови.

У добу Відродження у зв'язку з появою французьких граматик, які мали за мету ввести конкретні орфографічні норми у французьку писемно-літературну мову, французька мова виокремилась у самостійний об'єкт лінгвістичного дослідження. Головним завданням граматистів було вирішення проблеми співвідношення усної мови і писемної. На думку Ж.-М. Клінкенберга, «письмо – це сукупність прийомів, яка направлена на компенсування двох недоліків усного мовлення: його нестійкого характеру та його слабкого функціонування» [5, 219]. Як відомо, письмо слугує перенесенням усного мовлення в часі та просторі, а також фіксує і передає інформацію незалежно від пам'яті. Тому **мета** нашої роботи – вивчення орфографічної традиції французького письма на прикладі наукових

трактатів граматистів століття. Отже, перед нами поставили такі завдання: по-перше, з'ясувати найголовніші ознаки етимологічного й фонологічного принципів французького письма XVI ст.; по-друге, вивчити орфографічні теорії провідних граматистів доби Відродження; по-третє, представити їхні орфографічні нововведення згідно з вищеназваними принципами. **Об'єктом** нашого дослідження є орфографічне письмо доби Відродження, **предметом** – етимологічний і фонологічний принципи французького письма, реалізовані в працях граматистів XVI ст.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У добу Відродження питання розвитку орфографії та графіки ставало все більш актуальним саме для граматистів (*grammairiens*). На перший погляд видається, що вони не мали жодного відношення до самого поняття *орфографії* (від грец. *orthos* «правильне» і *graphé* «написання»). Проте треба пам'ятати, що в Середньовіччі граматику як першого лінгвістичного досвіду називали дидактичний твір, що опишував елементи й засоби мови, а також створював правила її застосування [9].

Відомо, що французька орфографія базується на латинській, яку поступово пристосували до нової системи звуків. Протягом століть фонетика французької мови швидко змінювалась; як наслідок, змінювалась й орфографія, що ускладнювало її розуміння наступними поколіннями. За умови, що орфографія залишалася незмінною або зміни відбувалися поступово, вона більше не відтворювала реальні звуки мови, а лише фіксувала попередні фонетичні явища. Розрив між фонетикою та графікою збільшився. Орфографія залишилася близькою до своїх латинських витоків і, відповідно, стала етимологічною [3, 89–90].

Слід зазначити, що французька орфографія ніколи повністю не була фонетичною [2, 420]. У XVI ст. спостерігалась присутність двох орфографічних традицій: *етимологічної*, яка наслідувала традиції середньовікової мови, і *фонетичної*, яка тяжіла до старовікової.

Представники етимологічної орфографії (Жан Пальсграв, Жак Дюбуа, Робер Етьєн), графоцентристи, за словами Беата Варга [11, 94], стверджували, що письмо мало бути простим й ілюструвати латинську етимологію слів. Саме тому їхні тексти не відображали реальної вимови того часу.

Прихильники фонетичної орфографії (Луї Мегре, Петрус Рамус, Онора Рамбо), фоноцентристи [11, 94], намагалися зафіксувати мовлення, спираючися головню на фонологічний принцип написання. Для них основним було співвідношення звукової та графічної системи французької мови.

Цікавим є те, що роботу представлених вище граматистів слід визначити як ліберальну. Вони вважали, що правильне використання мови можливо почути лише в межах ринку, парламенту й самого Лувру. Лінгвісти робили ставку на заможні верстви населення, не беручи до уваги той факт, що мова змінювалась залежно від регіонів. Тим не менш, у своїх граматиках науковці XVI ст. досягли значних успіхів у зміні системи письма і стандартизації національної французької мови, вивели її на вищий рівень існування порівняно з існуючими діалектами. Їхні праці спростили розвиток французької мови, яка на той час, порівняно з латиною, мовою вчених і релігії, була народно-розмовною. Граматисти, розділившись на два табори, намагались унормувати французьку систему письма відповідно до двох основних орфографічних принципів: етимологічного (перша половина XVI ст.) і фонологічного (друга половина XVI ст.).

Перша спроба систематизувати французьке письмо датується 1530 р., коли Жан Пальсграв (Jean Palsgrave) у Лондоні видає англійською мовою фундаментальну працю (більше 1000 сторінок) із французької граматики «*Les clarissement de la langue francoyse*» («Роз'яснення французької мови») [7, 259].

Більше третини своєї книги Ж. Пальсграв присвятив питанню *вимови*, на чому зробив акцент, почавши свій твір із загальної характеристики французької вимови і способу комбінації літер. Англійський учений намагався представити граматику французької мови, використовуючи точні правила, порівнюючи французькі звуки зі звуками інших мов (англійської, італійської). У кінці першого розділу граматики автор презентував декілька текстів в орфографічному записі і в англійській графіці, продемонструвавши різницю між написанням та звучанням французької мови [1, 66]. Отже, Пальсграв став першим автором, що створив щось подібне до фонетичної транскрипції.

Чимало граматистів завзято намагалися скласти правила французької мови латиною. Так, завдяки Жаку Дюбуа (Jacques Dubois) 1531 р. у Франції вийшла друком «Латино-галльська граматика» французької мови («*La Grammatica latino-gallica*»), у якій теорія і практика мови не розрізнялися. Книга була написана латиною і мала латинську назву «*In linguam gallicam isagōge*» («Вступ до галльської мови»).

Ж. Дюбуа висвітлив труднощі досвіду французьких граматистів, які намагалися трактувати французьку мову, виходячи з латини. Його граматики характеризувалися відсутністю точних правил, а основним завданням автора було пояснити граматичні принципи, а не описувати їх [4, 142–143]. Робота Дюбуа була первинним досвідом історичної фонетики, представлена у вигляді 37 послідовних правил розвитку французької мови від латинської, у якій автор застосував, хоча й неповністю, фонографічні принципи.

Не слід забувати про ще одного наукового діяча, сина Анрі Етьєна (Henri Estienne), який виступав за перебудову французької мови, зокрема за етимологічну орфографію. Ідеться про Робера Етьєна – автора «Traicté de la grammaire françoise» («Трактату про французьку граматику»), який був виданий 1557 р. Потрібно зазначити, що його праці, на думку А. Доза, не вистачає оригінальності і вона не заслуговує на успіх, який випав на її долю [2, 21].

Підсумовуючи першу половину XVI століття, зауважимо, що автори граматики певною мірою змінили письмо, спираючись на правила латини, повернули французьку мову до її витоків завдяки своїм суперечливим теоріям. Реформи мови представленого періоду не були значними і не привели до унормування орфографії.

Граматики другої половини століття помітили, що читання літер у межах слів не було однаковим і часто не відповідало їхньому алфавітному значенню. Саме тому вони підняли питання щодо усунення таких невідповідностей шляхом реформування писемності, узявши за основу звуковий склад французької мови.

Ще 1542 р. фонетист Луї Мегре (Louis Meigret Lionoes) засудив протиріччя орфографічної системи свого часу і науково обґрунтував нову, наголосивши, що французьке письмо не мало нічого спільного з вимовою через свою складність і значну кількість зайвих літер. Отже, 1550 р. Л. Мегре видав французькою мовою граматику «Le tretté de la gramme françoise» («Трактат про французьку граматику»). Автор із граматичної точки зору диференціював правильну мову від неправильної, запропонував особливу графічну систему, наближену до вимови сучасної французької мови [8, 88]. На його думку, писемність – лише зображення мовлення, і її будуть уважати неправильною, якщо вона не відповідатиме звукам. Орфографічна норма мала відповідати повсякденному вживанню, адже ми пишемо так, як вимовляємо.

У 1550 р. Жак Пелет'є дю Ман у своєму «Dialogue de l'ortographe e prononciation françoise» («Діалозі орфографії з французькою вимовою») рекомендував використання оновленої системи письма [10, 95]. Сама назва роботи містила нерозв'язну проблему: як поєднати орфографію і вимову; яким чином зафіксувати на письмі мову, яка по-різному вимовлялася на півночі та півдні країни, і, нарешті, як установити незмінні правила орфографії, якщо вимова різнилася від покоління до покоління.

Більш точний фонетичний аналіз і більш радикальну реформу графіки запропонував П'єр де ла Раме (Pierre de la Ramée), у латинізованій формі – Петрус Рамус у своїй «Gramere» («Граматиці»), яка вийшла першим виданням 1562 р. і була перевидана 1572 р. Автор розширив друге видання «Граматики», додавши розділ «Орфографія», крім того, він запропонував нову класифікацію, нові визначення, надавши роботі чіткості [2, 21]. Під впливом греків і римлян, Рамус уважав за потрібне зафіксувати на письмі говоріння, адже кінцева мета письма – передавати звуки. Науковець стверджував, що мало бути виправленим письмо, яке не відображало звучання, а розбіжність між написанням і вимовою – результат зміни вимови при збереженні старої письмової форми.

У свою чергу, 1578 р. у Ліоні граматист Онора Рамбо (Honorat Rambaud) запропонував публіці свою граматику, назва якої демонструвала сміливість і нововведення його роботи: «*Declaration des Abus que lon commet en escrivant et le moyen de les euitar, & représenter les paroles: ce que iamais homme n'a faict*» («Декларація помилок, які ми робимо на письмі, а також засоби їхнього уникнення, щоб відобразити вимову: те, що люди ніколи не робили»). Його робота засновувалась на вимові. Учений уважав, що алфавіт французької мови був «зіпсований», саме тому потрібно було збільшити кількість латинських літер для графічного позначення нових французьких звуків [6]. Автор презентував 24 нові літери (тоді як загальна сума складала 52 літери, серед яких 44 приголосні та вісім голосних), значна кількість яких нагадувала символи грецької, латинської і французької мов. Проте без попереднього вивчення графічної системи письма автора прочитання текстів було неможливим.

Отже, основним завданням лінгвістів другої половини XVI ст. було співвіднести норми усного мовлення до писемності. Проте спроби привести орфографію французької мови в повне співвідношення з нормами вимови певною мірою зазнали поразки, оскільки письмо прагнуло стабільності, а усне мовлення продовжувало змінюватись упродовж століть.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Здійснений нами екскурс у дослідженні роботи граматистів доби Відродження над унормуванням французької орфографії дав можливість зробити такі висновки: по-перше, орфографія граматистів історично обраного періоду змінювалася залежно від уподобань авторів епохи; по-друге, висвітлені роботи не розкривали повністю дослідницьку проблему, а, по-третє, не існувало єдиної думки щодо стандартизації системи французького письма. Крім того, позиції представлених учених залишалися суто суб'єктивними.

Таким чином, підсумовуючи вищезазначене, зауважимо, що орфографія того часу представляла собою сукупність запропонованих орфографічних тенденцій, які демонстрували функціонування й розвиток французької національної писемно-літературної мови. Незважаючи на те, що орфографія доби Відродження була найскладнішою порівняно з іншими етапами розвитку французької мови, вона стала головним шаблоном до унормованої французької мови сьогодення.

Проте недоліком більшості відомих лінгвістів досліджуваного періоду, які творили стандартизацію французької орфографії, стала відсутність фонетичного опису французького мовлення, характеристики якого стали важливими при вивченні французької мови. Усі вони займалися фонологічними питаннями: відображенням на письмі фонемного складу слів.

Перспективним убачаємо подальше дослідження специфіки реалізації етимологічного й фонографічного принципів письма у французькій мові XVII–XVIII століть.

Список використаної літератури

1. Гордина М. В. История фонетических исследований (от античности до возникновения фонологической теории) / М. В. Гордина. – СПб. : Филол. фак., 2006. – 533 с.
2. Доза А. История французского языка / Альберт Доза ; [пер. с фр. Е. Н. Шор]. – М. : Изд-во иностр. лит., 2003. – 471 с.
3. Brunot F. Précis de grammaire historique de langue française / Ferdinand Brunot. – P. : Masson, 1899. – 608 p.
4. Glatigny M. A l'aube de la grammaire française : Sylvius et Meigret / Michel Glatigny // Histoire Epistémologie Langage. – 1987. – Т. IX. № 1. – P. 135–155.
5. Klinkenberg J. M. O comme l'orthographe un monstre sacré / Jean-Marie Klinkenberg // Le français dans tous ses états. – P. : Flammarion, 2000. – P. 219–229.
6. Merle R. Sur l'alphabet d'Honorat Rambaud, maître d'école à Marseille [Electronic resource] / René Merle. – 2008. – Mode of access : http://www.rene-merle.com/article.php3?id_article=153.
7. Meschonnic H. Des mots et des mondes. Dictionnaires, encyclopédies, grammaires, nomenclatures / Henri Meschonnic. – P. : Hatier, 1991. – 311 p.
8. Picoche J. Histoire de la langue française / J. Picoche, Ch. Marchello-Nizia. – P. : Nathan, 2001. – 400 p.
9. Piron S. La grammaire du français au XVIe siècle [Electronic resource] / Sophie Piron // Correspondance. – 2008. – V. 13, № 4. – Mode of access : <http://www.ccdmd.qc.ca/correspo/Corr13-4/Histoire.html>.
10. Rickard P. A History of the French Language / Peter Rickard. – L. : Routledge, 1993. – 179 p.
11. Varga B. Ecrire : transcrire ou bien orthographier? / Beáta Varga // Revue d'Etudes françaises. – 2002. – № 7. – P. 89–98.

Статтю подано до редколегії
14.03.2012 р.

УДК 811.111:81'27:8D8.53

К. А. Лут – аспірант Запорізького національного університету

Перспективи дослідження англомовного економічного дискурсу в контексті когнітивно-прагматичного підходу

Роботу виконано на кафедрі англійської філології ЗНУ

Статтю присвячено вивченню перспектив дослідження англомовного економічного дискурсу в межах когнітивно-прагматичного підходу. Визначаються переваги синтезу двох парадигм для дослідження даного типу дискурсу.

Ключові слова: когнітивно-прагматична парадигма, економічний дискурс, інтерпретація, інференція, експансіонізм.

© Лут К. А., 2012